

בבית המשפט העליון

רע"פ 1915/07

בפני: כבוד השופט ס' גובראן

המבקש: יחיאל חזן

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

בקשת רשות ערעור על פסק-דינו של בית המשפט המחוזי
בירושלים מיום 17.1.07 בע"פ 30595/06 שניתן על-ידי כבוד
השופטים: מ' רביד, א' אפעל-גבאי וא' פרקש

בשם המבקש: עו"ד אשר חן

בשם המשיבה: עו"ד תמר בורשטיין

החלטה

מונחת בפניי בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית-המשפט המחוזי
בירושלים בע"פ 30595/06 (כבוד השופטים: מ' רביד, א' אפעל-גבאי וא' פרקש)
מיום 17.1.07, במסגרתו דחה את ערעור המבקש על פסק דינו של בית-משפט השלום
בירושלים בת.פ. 4324/04.

כנגד המבקש הוגש לבית משפט השלום בירושלים כתב אישום, המייחס לו
עבירה של זיוף בכוונה לקבל דבר במרמה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 418 לחוק
העונשין, תשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); וכן עבירה של מרמה והפרת אמונים
לפי סעיף 284 לחוק העונשין.

לפי הנטען בכתב האישום, ביום 28.5.03, התכנסה הכנסת לסדרת הצבעות,
בקריאות השנייה והשלישית, על הצעת חוק התוכנית להבראת כלכלת ישראל (תיקוני
חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנות הכספים 2003 ו-2004),
התשס"ג-2003. במהלך ההצבעות על סעיפי החוק ועל הסתייגויות מסעיפיו, שמרביתן

נערכו בהרמת יד, החליט יו"ר הכנסת על קיומה של "הצבעה אלקטרונית" מספר 10. לאחר שהורה יו"ר הכנסת לחברי הכנסת להצביע, הפעיל המבקש את הלחיצים שבמקום מושבו והצביע "נגד". הצבעתו נקלטה.

עוד נטען בכתב האישום, כי לאחר הצבעתו של המערער, רכן לעבר הלחיצים שבמקום מושבה של חברת הכנסת ענבל גבריאלי (להלן: ח"כ גבריאלי), שנעדרה מאולם המליאה, והפעיל אותן בהצבעה "נגד". גם הצבעה זו נקלטה. בהצביעו פעמיים "נגד", גרם המבקש במרמה לכך שלמתנגדי ההצבעה יתווסף קול שלא כדין, תוך יצירת מצג שווא כאילו קול זה הושג בהצבעתה של ח"כ גבריאלי.

בהכרעת דינו מיום 26.4.06, קבע בית-משפט השלום (כבוד השופט ח' לי-דן) כי על יסוד מכלול העדויות שהוצגו בפניו, הוא מרשיע את המבקש בעבירות שיוחסו לו. בית-המשפט הדגיש, כי הוא לא מצא ממש בגירסתו של המבקש. מערכת ההצבעה האלקטרונית היתה מערכת אמינה והלה לא הצביעה מכוח עצמה. במעשיו, פגע המבקש פגיעה חמורה בהליך החקיקה ובאמון הציבור ברשות המחוקקת. בית-המשפט גזר על המבקש 4 חודשי מאסר שירוצו על דרך של עבודות שירות וכן עונש מאסר על-תנאי של 2 חודשים למשך שנתיים מיום גזר הדין לבל יעבור עבירה של זיוף או מרמה והפרת אמונים ויורשע בה בתוך התקופה או לאחריה. על הכרעת דין זו הגיש המבקש ערעור לבית-המשפט המחוזי בירושלים.

בפסק-דינו מיום 17.1.07, דחה בית-המשפט המחוזי בירושלים את ערעור המבקש על שני ראשיו. בית-המשפט קבע, כי לא נפל כל פגם בהכרעת דינה של הערכאה הראשונה, וכי הרשעת המבקש ניצבת על אדנים יציבים. העונש שהוטל על המבקש מתחייב הן מעצם חומרת המעשה והן מזהות העושה.

מכאן בקשת רשות הערעור שבפניי.

בבקשה שלפניי טוען בא-כוח המבקש, כי שגה בית-המשפט המחוזי עת קבע כי הראייה ת/15, המגלמת בדיקה שנערכה על ידי המשטרה ביום 26.6.03 שכללה גם שורה של הצבעות ניסיון, לא מוכיחה שייתכן והמערכת "הצביעה" בעצמה. המדובר בראייה שהוגשה לבית-משפט השלום בהסכמה. משכך, ההסכמה היא גם לעניין תוכנה. בית-המשפט לא היה רשאי להסבירה. עוד טען, כי ההצבעה נשוא תיק זה התרחשה ביום 28.5.03, כאשר ת/3 (שהוגש בהסכמה) המהווה את תוצאות ההצבעה האמורה הוא מיום 26.5.03. לא הובאה כל ראיה המסבירה את הפער האמור. המשיבה יכלה

ליתן הסבר באמצעות עדיה ועל ידי כך, לחשוף אותם לחקירה נגדית בעניין זה מצד המערער. לולא ראייה ת/3, נשמט כל הבסיס לאישום. זאת ועוד. "הצבעה אלקטרונית" אינה חלק מתקנון הכנסת אשר קובע כיצד ניתן להצביע ומשכך, לא ניתן היה לקבוע כי מדובר בהצבעה ולייחס למבקש הצבעה עודפת. העובדה שבכנסת נוהגים להצביע באופן אלקטרוני, בניגוד לתקנון אינה מכשירה את ההצבעה ומשכך, אם אין הצבעה, ברי כי המבקש לא עבר כל עבירה. עוד הוסיף, כי מערכת ההצבעות הייתה מערכת ניסיונית וחסרת אמינות.

מנגד, תומכת בא-כוח המשיבה בפסק דינו של בית-המשפט המחוזי ומבקשת לדחות את בקשת רשות הערעור הן משום שהבקשה לא מגלה עילה למתן רשות ערעור ב"גלגול שלישי" והן לגופם של דברים. לטענתה, הראיות אליהן מפנה המבקש בבקשה, כעילה למתן רשות לערער, נוגעות למעשה לטענותיו העובדתיות בדבר אמינות מערכת ההצבעה, אשר הוכרעו על ידי הערכאות קמא. טענותיו של המבקש בדבר אמינות המערכת נדחו על ידי שתי הערכאות שדנו בעניינו. חומר הראיות שהוצג בפני בית-משפט השלום לימד באופן חד משמעי, כי בכנסת נערכות כדבר שבשגרה הצבעות אלקטרוניות מזה שנים רבות ולתוצאותיהן ניתן תוקף מלא לכל דבר ועניין וזו, בניגוד לטענת המבקש, עוגנה במסגרת התקנון. טענת המבקש לפיה ניתן ללמוד מת/15, כי המערכת מצביעה בעצמה לא הועלתה במהלך הדיון בבית-משפט השלום והלה לא עימת את המשתתפים בבדיקה עם טענה זו, אלא העלה אותה לראשונה בסיכומיו. עצם העובדה שהמסמך הוגש בהסכמה אינו מוביל למסקנה כי יש להסכים לכל השערה שמעלה המבקש כהסבר לנתונים המופיעים במסמך. לטענתה, אין ללמוד ממסמך זה דבר בנוגע לאי תקינות מערכת ההצבעה. באשר למסמך ת/3, המבקש לא עימת את העדים עם הטענה שהוא מעלה ולא ביסס אותה במהלך המשפט. התאריך המופיע במסמך, שהוא מוקדם יותר ממועד ביצוע ההצבעה, מתייחס לתחילת מועד הדיונים וההצבעות על תקציב הממשלה, אשר נמשכו מספר ימים ובמסגרתם בוצעה, ביום 28.5.07 ההצבעה נשוא כתב האישום. על מועד ביצוע ההצבעה, כמו גם על תוצאותיה הכוללות את עמדת ח"כ גבריאלי, הוצגו ראיות נוספות לבית-המשפט, כך שממילא אין בתאריך הנקוב במסמך כדי להעלות או להוריד. עוד הוסיפה, כי גם טענה זו הועלתה לראשונה במהלך סיכומי המבקש בפני בית-משפט השלום.

לאחר שעיינתי בבקשת רשות ערעור ובתגובת המשיבה ובפסקי הדין של הערכאות שקדמו לי, הגעתי לכלל מסקנה, כי דין הבקשה להדחות.

הלכה היא, כי רשות ערעור בפני ערכאה שלישית, אינה ניתנת כדבר שבשגרה אלא ניתנת במקרים חריגים, בהם נפסקה הלכה חדשה או במקרה בו מתעוררת סוגיה בעלת חשיבות משפטית או ציבורית או חוקתית, שהינה בעלת חשיבות החורגת מן העניין שיש לצדדים הישירים בהכרעה במחלוקת (ראו ר"ע 103/82 חניון חיפה בע"מ נ' מצת אור (הדר חיפה) בע"מ, פ"ד לו(3) 123). אין לטעמי בשאלה זו כדי להצדיק מתן רשות ערעור ב"גלגול שלישי". עניינו של המבקש נדון כבר בפני שתי ערכאות. הכרעת הדין של בית-משפט השלום מבוססת על העדויות שנשמעו בפניו ואינני מוצא כל דופי בהליך שהתנהל ובמסקנות שהוסקו על ידו, ואושרו על ידי בית המשפט המחוזי אשר דחה את הערעור. תפקידה של ערכאת הערעור הוא להעביר תחת שבט ביקורתה את פסק הדין של הערכאה הדיונית ולבחון אם "כשר" הוא או "פסול", ואם נפל בו פגם היורד לשורשו של עניין. אם לא נמצא פגם כזה, אל לה לערכאת הערעור להתערב בו, אפילו אם היא סבורה, כי התוצאה שאליה היתה מגיעה לו יושבה כערכאה דיונית, יכול שהייתה אחרת (וראו: ע"פ 1258/03 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(6)). מטעם זה בלבד, דין בקשת רשות הערעור להידחות.

אף לגופו של עניין, דין בקשת רשות הערעור להדחות.

בפתח הדברים יוער, כי בית-המשפט היושב כערכאה ראשונה, כמו גם בית-המשפט שלערעור, אינו חייב להתייחס באופן קונקרטי לכל טענה וטענה של המערער, באופן שאי התייחסות כזו פירושה התעלמות. בית-המשפט מתייחס לטענות שנראות בעיניו משמעותיות ורשאי הוא שלא להתייחס לטענות שאינן נראות לו לצורך ההכרעה. יש בכך כדי להשיב לטענת המבקש, לפיה הערכאות דלמטה התעלמו מטענתו בדבר תיארוך לא תואם של המוצג הראייתי לבין תאריך ביצוע העבירה.

במקרה שלפניי נרשמה הצבעה אלקטרונית שלא כדין. המבקש הצביע בשמה של חברת כנסת אחרת. בכך הופרו הכללים החלים על סדרי ההצבעה. סעיף 62 לתקנון הכנסת שעניינו "כיצד מצביעים" מורה, כי מצביעים בהרמת ידיים. המבקש נאחז בהוראה זו ואף צירף לעיוני העתק מתקנון הכנסת, תוך הדגשתו כי ההעתק מעודכן ליום 15.5.07. הוא מבקש ללמד כי אין הוראה בתקנון המכירה בדרך של הצבעה אלקטרונית, בניגוד לעמדת המשיבה, ומשכך, יוצא אפוא, שהצבעה זו אינה כדין ובזאת נשמט הבסיס לכתב האישום. ברם, הוראה זו ישנה גם ישנה בתקנון הכנסת. באתר הרשמי של הכנסת, תחת הרובריקה של "עבודת הכנסת" ישנה הפניה לתקנון. סעיף 62 לתקנון מפנה להערת שוליים מספר 16, בה מודגש, מיניה וביה, כי:

”חבר הכנסת אינו יכול להצביע בהצבעה אלקטרונית או בכל הצבעה אחרת במקום חבר כנסת אחר, תהיינה הנסיבות אשר תהיינה. (החלטת ועדת הכנסת מיום י' בטבת התשנ"ו-2.1.96).”

פשיטא הוא- וכך גם קבעה ועדת הכנסת-כי חבר כנסת אינו יכול להצביע במקום חבר כנסת אחר, בכל דרך שהיא. צא ולמד, כי הצבעה אלקטרונית הינה דרך אפשרית גם אפשרית להצביע, ויתרה מכך, בהערה זו מובהר באופן שאינו משתמע לשני פנים, האיסור להצביע פעמיים-אם בהצבעה אלקטרונית או בכל הצבעה אחרת, היינו-הרשימה אינה סגורה.

בשולי הדברים אעיר, כי באתר הרשמי של הכנסת, תחת הרובריקה ”מליאת הכנסת”, מצוין מפורשות כי על שולחנו של כל חבר כנסת נמצאים תקנון הכנסת ומולו מצוי לוח להפעלת ההצבעה האלקטרונית, תוך תיאור הפעלת מערכת ההצבעה האלקטרונית. לא זו בלבד, באתר מצוי אף מאגר הצבעות אלקטרונית במליאת הכנסת. צא וראה, כי השימוש המקובל בהצבעה אלקטרונית ברור ונהיר לציבור הרחב, והמבקש, אשר נהג מתוקף תפקידו לעשות שימוש בהצבעה האלקטרונית וטרם האירוע, אף לא טען כנגדה- מנוע מלהעלות טענותיו אלו.

זאת ועוד. סעיף 25 לחוק יסוד: הכנסת קובע, בין היתר, כי סדרי ההצבעה ייקבעו בתקנון. המבקש מציין כי סעיף 62 לתקנון מלמד על אופני ההצבעה, בהתאם לסעיף 19 לחוק יסוד: הכנסת. סעיף 19 לחוק יסוד: הכנסת קובע כדלקמן:

”סדרי העבודה והתקנון
הכנסת תקבע סדרי עבודתה; במידה שסדרי העבודה
לא נקבעו בחוק תקבעם הכנסת בתקנון; כל עוד לא
נקבעו סדרי העבודה כאמור, תנהג הכנסת לפי הנוהג
והנוהל המקובל בה.”

יושם-אל-לב, כי הכנסת היא אשר קובעת את סדרי עבודתה. ותו לא. הלכה היא, כי היקף התערבות בית המשפט בסדרי עבודתה של הכנסת הינו מוגבל למדי. אפילו תמצי לומר, כי ההצבעה האלקטרונית לא עוגנה בחוק או בתקנון, הרי שתנהג הכנסת לפי הנוהג והנוהל המקובל בה. הנוהג אינו אלא מקור משפטי. הווה אומר, כי כבר בדרך זו יש להכשיר את ההצבעה האלקטרונית. כך או אחרת, סעיף 147 לתקנון קובע, כדלקמן:

”שאלה הנוגעת לדיוני הכנסת שאין לה הוראה בתקנון, תחליט בה ועדת הכנסת, והחלטתה תהיה תקדים מחייב כל עוד לא נתקבל על-ידי הכנסת תיקון לעניין זה.”

די אם אפנה להערת השוליים לסעיף 62, אשר הוראתה נתקבלה על ידי ועדת הכנסת.

גם הטענה בדבר אמינותה של מערכת ההצבעה האלקטרונית דינה להידחות. בית-משפט השלום קבע כי המדובר בגרסה כבושה, ושכזאת, טעם של החמצת האמת דבק בה. חרף זאת, בחן בית-המשפט את הסוגיה לעומקה. בית-המשפט קבע, כי לא עלה בידי המבקש לבסס ספק סביר בעניין זה. בפני בית-המשפט העידו אנשי מקצוע, משני הצדדים. בית-המשפט בחן את העדויות באיזמל ניתוח דק ורגיש ורשאי היה גם רשאי לבכר את הגרסה בדבר אמינות המערכת, הנתמכת בעדותם של מי שתחזקו את המערכת בשגרת יומה, טיפלו בתקלות שעלו ממנה ובדקו אותה לפני כל ישיבת כנסת, על פני עדויות המומחים מטעם ההגנה. בית-משפט השלום הדגיש, כי מעולם לא דווח על תקלה שבה המערכת הצביעה מעצמה ובעצמה. התקלות שנתגלו לא היו קשורות למערכת ההצבעה. לאור כל זאת, בית-המשפט קבע, מיניה וביה, כי המערכת היתה מערכת אמינה שעל אף שהיו בה ודאי תקלות, כבכל מערכת, לא הצביעה מכוח עצמה. בית-המשפט המחוזי אישר ממצאים אלו, תוך שהוא התייחס באופן מפורט ומנומק כדבעי לטענות המערער לפיהן ייתכן כי המערכת הצביעה בעצמה, כעולה לטעמו ממוצג ת/15. בית-המשפט המחוזי קבע כממצא עובדתי, שהמערכת פעלה בצורה מוצלחת והניסוי לא העלה דבר לתמיכה בטענות המערער. ממצאים אלו מקובלים עליי ואיני מוצא מקום להתערב בהם.

כך או אחרת, הכרעת דינו של בית-משפט השלום, התבססה על מספר נדבכים, אשר הצטברותם הובילה למסקנה החד משמעית כי המבקש הצביע הצבעה כפולה, תוך יצירת מצג שווא כאילו קול זה הוא קולה של ח"כ גבריאלי. הנדבך העיקרי מצוי בעדותו של ח"כ ליצמן, אשר מקום מושבו מצוי ממול מקום מושבו של המבקש. ח"כ ליצמן ראה את המבקש לאחר שהוכרזה ההצבעה האלקטרונית ווכן לעבר מקום מושבה הריק של ח"כ גבריאלי, ומיד לאחר מכן נדלקה נורית ההצבעה הקבועה בחזית מקום מושבה של ח"כ גבריאלי. בית-משפט השלום סמך ידיו על עדות זו הן משום עצמה בהיותה מהימנה עליו והן בהיותה מתיישבת עם מארג הראיות שהונחו בפני בית-המשפט, ואשר נתן בהן אמון. לזאת, הצטרף חוסר האמון שנתן בית-משפט

השלום בגרסתו של המבקש. העולה מהמקובץ הוא, שבפני בית-המשפט הונח מארג של ראיות בהן נתן אמון, ומארג זה מצביע, ובמידה הנדרשת בפלילים, כי המבקש ביצע את העבירות שיוחסו לו בכתב האישום. התרשמותו הישירה והבלתי אמצעית של השופט היא לרוב מהווה מרכיב מכריע בתהליך קבלת החלטתו, וחזקה עליו, כי בהרשיעו את המבקש על יסוד עדותו של ח"כ ליצמן, עמדה לנגד עיניו מידת ההוכחה הדרושה בפלילים. האמון שניתן לעדות זו היה מוחלט וחוזק בעדויות וראיות אחרות. במצב דברים זה, אין כאמור עילה להתערבות בממצאי בית-משפט השלום, אשר אושרו על ידי בית-המשפט המחוזי. הכלל הוא, כי ניתן להרשיע נאשם על סמך עדותו של עד יחיד, כל עוד הלה זוכה לאמונו של בית המשפט ולמלוא המשקל ההוכחתי המתחייב מתוכנה. אין באותם אי דיוקים בתאריכים כדי להשמיט הקרקע תחת עדותו של ח"כ ליצמן ולהביא לשינוי בתוצאה, בהינתן שההרשעה נשענת על מהימנותה של גרסת ח"כ ליצמן וחוסר אמינותה של גרסת המבקש. אשר על כן, לא מצאתי מקום להתערב בממצאי המהימנות והעובדות שאושרו על ידי בית-המשפט המחוזי, ושוכנעתי, כי יש וראוי לאמץ את התרשמותו של בית-משפט השלום מהעדויות כפי שהוצגו בפניו, כמו גם את ממצאיו בדבר חוסר אמינותו של המבקש.

בקשת רשות הערעור נסובה גם על גזר הדין. דומני, שאין צורך להכביר מילים בנוגע לחומרת העבירות בהן הורשע המבקש. העונש שהוטל על המבקש אינו חורג ממתחם הענישה המקובלת בעבירות מהסוג שביצע ונסיבות המקרה אינן מצדיקות התערבות בית-משפט זה. בית-משפט השלום, בגזרו את עונשו של המבקש, התחשב לקולא בנסיבותיו האישיות וגזר את אשר גזר. בנסיבות אלו, לא מצאתי מקום להתערב בפסק דינו של בית-המשפט המחוזי, אשר אישר את גזר דינו של בית-משפט השלום.

ודוק; ערכי היסוד של משטר דמוקרטי המונחים ביסוד הליך החקיקה במדינת ישראל הם ערכיה כמדינה יהודית ודמוקרטית, ובעניין הנדון ערכיה של הדמוקרטיה הפורמאלית והמהותית גם יחד. הדמוקרטיה הפורמאלית מתבטאת, בין היתר, דרך עקרון הייצוגיות והעיקרון בדבר הגשמת רצון הרוב. הדמוקרטיה המהותית מתבטאת במקרה דנא, שוויון בין חברי הכנסת, חופש הביטוי של חבר הכנסת וזכויות אדם נוספות הקשורות בהליך החקיקה ומאפשרות אותו. בצד כל אלה, עומדת חובת האמון של חבר-הכנסת. הצבעה פסולה פוגעת בדמוקרטיה הפורמאלית, המתבססת על הצבעה ועל כוחו של הרוב, שכן היא פוגעת קשות בעיקרון הייצוג. היא פוגעת בדמוקרטיה המהותית, שכן, עיקרון השוויון נפגם, וחובת הנאמנות של חבר-הכנסת מופרת (ראו בג"ץ 5131/03 ח"כ ליצמן נ' יושב-ראש הכנסת, פ"ד נט (1) 577, 591). לית מאן דפליג, כי הצבעתו האסורה של המבקש כרסמה בערכי היסוד של המשטר הדמוקרטי

המונחים ביסוד כללי ההצבעה. יפים לעניין זה דברים שנאמרו על ידי ועדת האתיקה של הכנסת בעניינו של ח"כ גורלובסקי:

"נושא קבלת ההחלטות על ידי הכנסת, ההצבעה וההשתתפות בה המעוגנים בחוק יסוד, הם נשמת אפה של הדמוקרטיה ומהווים לב ליבה של העבודה הפרלמנטרית. כל פגיעה בהצבעה או שיבוש סדרי ההצבעה על ידי חבר הכנסת, גם אם הם נעשו כתוצאה מאי הבנה, חולשה רגעית, טעות בשיקול הדעת, עייפות, בלבול או כל סיבה אחרת-מהווים פגיעה חמורה ביותר בדמוקרטיה וסכנה ממשית לקיומה (ראו החלטות ועדת האתיקה, קובלנה של יו"ר הכנסת ואח' נ' ח"כ מיכאל גורלובסקי, מיום י' בסיון התשס"ג, 10.6.2003, פסקה 3.4).

קל וחומר בענייננו. לצד כל אלה, די בלהזכיר את הצהרתו של חבר כנסת עת כניסתו לתפקיד "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת" (ראו סעיף 15(א) חוק יסוד: הכנסת). לשון אחר; הגינות, יושר לבב וטוהר המידות הינם סימני היכר מובהקים שניתן בנבחר ציבור ראוי לשמו ותכונות אלו הן בבחינת עמוד האש ועמוד הענן שיוליכוהו בדרך. באין אמן של החברה במנהיגיה, ייפרע עם ותאבד ממלכה (ראו בג"ץ 103/96 כהן נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד נ (4) 314).

אשר על כן, בקשת רשות הערעור נדחית.

המבקש יתייצב ביום 22.7.07, לא יאוחר משעה 10:00 במזכירות בית המשפט המחוזי בירושלים לשם תחילת ריצוי עונש עבודות השירות שהוטל עליו.

ניתנה היום, ב' בתמוז תשס"ז (18.6.2007).

ש פ ט